

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ТРАДИЦІЙНІ ТА НОВІ ВИДИ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав:

студент 4 курсу, групи 472-2,
денної форми навчання,
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»

Снігур Олексій Олександрович _____

Керівник:

к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту

Гордіца Т.М. _____

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № ____ від __ травня 2024 р.
Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.*

АНОТАЦІЯ

Снігур О.О. Основні напрямки кредитування в Україні: традиційні та нові види кредитних операцій. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024.

В кваліфікаційній роботі досліджені теоретичні та практичні аспекти кредитування суб'єктів ринку в Україні. Визначена економічна сутність кредитування, його складові, види кредитних операцій банківських установ. Проведено аналіз кредитної діяльності банку на матеріалах АТ КБ «Приватбанк» та визначено проблеми та перспективи розвитку кредитного ринку в Україні.

Ключові слова: Кредит, кредитування, кредитні операції, банківські установи, кредитний ринок.

ABSTRACT

Snigur O.O. The main directions of crediting in Ukraine: traditional and new types of credit operations. Manuscript. Qualification work for obtaining the first (bachelor) level of higher education in specialty 072 – Finance, banking and insurance. Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

In the qualification work, the theoretical and practical aspects of lending to market subjects in Ukraine are investigated. The economic essence of lending, its components, types of credit operations of banking institutions are defined. An analysis of the bank's credit activity was carried out based on the materials of JSC CB "Privatbank", and the problems and prospects of the development of the credit market in Ukraine were determined.

Keywords: Credit, lending, credit operations, banking institutions, credit market.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання чужих ідей, результатів і текстів наукових досліджень мають посилання на відповідне джерело.

_____ О.О. Снігур

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРЕДИТУВАННЯ.....	6
1.1. Економічна суть кредитування та його складові.....	6
1.2. Організація кредитних операцій банківських установ.....	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» ..	17
2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності АТ КБ «Приватбанк»	17
2.2. Аналіз кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк».....	23
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	31
3.1. Зарубіжний досвід ринку кредитних послуг	31
3.2. Проблеми та перспективи розвитку кредитного ринку в Україні	36
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ	49

ВСТУП

Актуальність. Вивчення основних напрямків кредитування в Україні, включаючи традиційні та нові види кредитних операцій, є важливим з кількох причин. Розуміння цих напрямків дозволяє краще усвідомити поточний стан та перспективи розвитку кредитного ринку в країні. Це, в свою чергу, допомагає у прийнятті ефективних фінансових рішень як для фізичних осіб, так і для підприємств.

Багато банків та фінансових установ змушені призупиняти або обмежувати свою діяльність у регіонах, де ведуться активні бойові дії. Крім того, загальна економічна невизначеність та підвищені ризики призводять до більш жорстких умов кредитування та зростання відсоткових ставок. Однак, незважаючи на ці виклики, кредитування залишається важливим інструментом підтримки економіки та відновлення країни в післявоєнний період. Тому розуміння основних напрямків та особливостей кредитування в умовах війни є необхідним для ефективного функціонування фінансової системи України.

Ряд авторів присвятили свої наукові роботи питанням розвитку кредитування в Україні, зокрема Аврамчук Л., Боднар О. А., Вербовенко І. В., Власенко О. С., Вовчок Я. І., Волкова В. В., Гапонько О. Ю., Дейнека О. В., Добровольська О. В., Доценко В. В., Доценко І. О., Дуброва Н. П., Жарікова О. Б., Зверук Л. А., Іваненко Г. Ю., Йолтухівський В. М., Качула С. В., Киркач В. Е., Кожушко І. О., Король Р. М., Костюк К., Лисенко Т. С., Льовкіна А. С., Миськів Г., Москаленко А. О., Новіков В. М., Омельченко О. В., Павленко Л. Д., Похилько С. В., Ровенська В. В., Семенча І. Є., Тарасенко В. П., Тішечкіна К. В. Незважаючи на надійну теоретичну основу подальшого уточнення потребує сутність ключових понять, а також визначення перспектив подальшого розвитку кредитного ринку як з урахуванням національних особливостей, так і зарубіжного досвіду.

Мета роботи полягає у визначенні напрямів розвитку кредитування в Україні на основі вивчення теоретичних та практичних аспектів.

Відповідно, завданнями в межах дослідження є:

- розглянути економічну суть кредитування та його складові;
- дослідити організацію кредитних операцій банківських установ;
- проаналізувати фінансово-економічну характеристику діяльності АТ КБ «Приватбанк»;
- провести аналіз кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк»;
- вивчити зарубіжний досвід ринку кредитних послуг;
- визначити проблеми та перспективи розвитку кредитного ринку в Україні.

Об'єктом дослідження є кредитні операції банку.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти виконання операцій кредитування банком.

Дослідження базується на різноманітних інформаційних джерелах, таких як статистичні звіти та дані Національного банку України, фінансова звітність вітчизняних банків, особливо «Приватбанку», наукові праці українських і зарубіжних учених у сфері кредитної політики та управління кредитним портфелем банку, а також аналітичні матеріали та інформаційні ресурси.

В дослідженні застосовані такі методи, як вертикальний та горизонтальний аналіз, прямий математичний розрахунок, балансовий метод тощо.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 48 сторінок друкованого тексту, основний зміст роботи викладено на 43 сторінках. Робота містить 3 таблиці та 13 рисунків, список використаних джерел включає 41 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРЕДИТУВАННЯ

1.1. Економічна суть кредитування та його складові

Перетікання фінансових ресурсів від економічних суб'єктів, що мають тимчасово вільні кошти, до тих, хто на поточний момент здатен їх ефективно інвестувати або готовий достатньо заплатити за їх тимчасове використання, необхідне для забезпечення раціонального функціонування економіки. У цьому контексті кредитування забезпечує якісний розподіл коштів, надання їх тим підприємствам чи фізичним особам, які володіють достатнім рівнем платоспроможності.

Кредитування як економічна категорія являє собою систему грошових відносин між кредитором і позичальником з приводу надання, використання та повернення позикових коштів на принципах строковості, цільового характеру, платності, забезпеченості та поворотної передачі тіла кредиту (рис. 1.1).

Рис 1.1 Ознаки кредиту

Джерело: складено автором на основі [12; 30, с.95]

Повернення кредиту є однією з фундаментальних засад кредитування, адже кредитні кошти надаються позичальнику у тимчасове користування. Цей принцип забезпечує безперервність кругообігу позикових коштів та можливість їх надання новим позичальникам. Строковість кредитування полягає у тому, що кредит має бути повернений у чітко визначений термін, обумовлений відповідним договором. Цільовий характер кредитування передбачає надання кредиту на конкретні потреби позичальника, які обумовлюються у згаданому документі. Платність означає, що отримувач коштів повинен сплатити відсотки за користування коштами як плату за їх надання. Відсоткова ставка є ціною кредиту і визначається з урахуванням ризиків, строку кредитування, попиту і пропозиції на кредитному ринку.

Забезпечення кредиту є способом захисту інтересів кредитора у разі неповернення кредиту позичальником. Його найпоширенішими формами є застава майна, гарантії, поручительства та страхування кредитних ризиків. Наявність забезпечення підвищує можливості позичальника отримати кредит та знижує відсоткову ставку, оскільки зменшує ризики кредитора [13, с.96].

Застосовуючи процесний підхід кредитування можна представити як послідовність взаємопов'язаних етапів, що включають подання кредитної заявки, оцінку кредитоспроможності позичальника, ухвалення рішення про видачу кредиту, оформлення кредитного договору, безпосередньо видачу кредиту, моніторинг його використання та погашення. Кожен з цих етапів має свої специфічні завдання та процедури, що в сукупності формують цілісний кредитний процес.

З точки зору функціонального підходу кредитування виконує низку важливих функцій в економіці. По-перше, перерозподільча функція забезпечує спрямування тимчасово вільних коштів від кредиторів до позичальників, що сприяє більш ефективному використанню фінансових ресурсів. По-друге, стимулююча функція кредиту полягає у заохоченні економічної активності суб'єктів господарювання через надання їм

додаткових коштів для розвитку. По-третє, емісійна функція кредиту пов'язана зі створенням нових платіжних засобів у процесі кредитування, що впливає на грошову масу та рівень монетизації економіки.

Розглядаючи кредитування з позицій системного підходу варто відзначити, що воно є складовою більш широкої кредитної системи, яка охоплює сукупність кредитних відносин, форм та методів кредитування, а також інститутів, що забезпечують їх функціонування. Кредитна система тісно взаємодіє з іншими елементами фінансової системи, зокрема, з грошовим ринком, ринком капіталу, платіжними системами. Ефективність кредитної системи визначається рівнем розвитку її інфраструктури, регуляторним середовищем, ступенем інтеграції у міжнародні фінансові ринки.

Еволюція кредитування відбувається під впливом технологічних, економічних та соціальних чинників. Одним з ключових трендів є діджиталізація кредитних послуг, що передбачає широке застосування цифрових технологій для автоматизації процесів, віддаленої ідентифікації клієнтів, використання альтернативних даних для оцінки кредитоспроможності. Розвиток фінтех-індустрії сприяє появі нових гравців на кредитному ринку, таких як пірингові платформи, онлайн-кредитори, що створюють конкуренцію традиційним банкам.

Крім того, спостерігається тенденція до персоналізації кредитних продуктів, що передбачає врахування індивідуальних потреб та характеристик позичальників. Застосування технологій штучного інтелекту та великих даних дозволяє точніше оцінювати ризики та пропонувати кредитні рішення, адаптовані під конкретного клієнта.

Складові процесу кредитування представлені на Рис. 1.2. Процес кредитування є складною системою взаємодії різних елементів, кожен з яких відіграє свою специфічну роль. Суб'єкти кредитування виступають учасниками цього процесу, забезпечуючи рух кредитних ресурсів. До них відносяться кредитори, які надають позикові кошти, та позичальники, які їх отримують та зобов'язуються повернути в установлений термін з відсотками.

Кредиторами можуть бути банки, кредитні спілки, фінансові компанії, а позичальниками – фізичні особи, підприємства, організації, державні установи.

Рис 1.2 Складові процесу кредитування

Джерело: складено автором на основі [9, с.26; 11; 14, с.142]

Взаємовідносини між суб'єктами кредитування реалізуються через кредитні продукти – специфічні послуги, що пропонуються кредиторами на ринку. Спектр кредитних продуктів є доволі широким та диверсифікованим, охоплюючи різні види позик, адаптованих під потреби окремих категорій позичальників. Це можуть бути споживчі кредити, іпотечні позики, кредити на розвиток бізнесу, овердрафти, кредитні лінії тощо. Кожен продукт має свої особливості щодо цільового призначення, термінів, процентних ставок, вимог до забезпечення.

Функціонування суб'єктів кредитування та реалізація кредитних продуктів відбувається в межах певної нормативно-правової основи. Вона включає систему законодавчих актів, регуляторних норм та правил, що

визначають порядок здійснення кредитної діяльності, права та обов'язки сторін, механізми захисту інтересів учасників. Нормативно-правова база кредитування формується на різних рівнях – від міжнародних стандартів та директив до національного законодавства та внутрішніх процедур кредитних установ.

Параметри кредитної політики визначають загальні принципи та підходи кредитної установи до надання позик. Кредитна політика формується на основі стратегічних цілей установи, її ризик-апетиту, ринкових умов та регуляторних вимог. Вона охоплює широке коло питань, таких як пріоритетні напрями кредитування, критерії оцінки позичальників, ліміти концентрації кредитного портфеля, процедури ухвалення кредитних рішень [15, с.352]. Чітко визначена та послідовна кредитна політика забезпечує єдність стандартів кредитування, мінімізує ризики та сприяє досягненню бажаних фінансових результатів.

Параметри конкретної кредитної угоди, в свою чергу, відображають індивідуальні умови надання позики окремому позичальнику. Вони узгоджуються сторонами в процесі переговорів та фіксуються в кредитному договорі. Ключовими параметрами є сума та валюта кредиту, термін його надання, процентна ставка, графік погашення, вимоги до забезпечення.

Етапи кредитного процесу відображають послідовність дій та процедур, що здійснюються в ході надання та обслуговування кредиту. Вони охоплюють весь життєвий цикл кредитної угоди - від початкової заявки до повного погашення заборгованості.

Форми забезпечення кредиту спрямовані на захист інтересів кредитора. Найпоширенішими є застава майна (рухомого та нерухомого), гарантії (банківські, державні, корпоративні), поручительства третіх осіб, страхування кредитних ризиків. Вибір конкретної форми забезпечення залежить від типу кредитного продукту, суми та терміну кредиту, профілю позичальника.

Підводячи підсумок, зазначимо, що кредитування є важливою формою фінансових відносин, що забезпечує перерозподіл тимчасово вільних коштів

між суб'єктами економіки на принципах повернення, строковості, цільового характеру, платності та забезпеченості. Процес кредитування охоплює взаємодію суб'єктів кредитування, реалізацію кредитних продуктів у межах нормативно-правової основи та здійснення етапів кредитного процесу. Ефективність кредитування залежить від узгодженості його складових, управління ризиками та адаптації до мінливих умов ринку.

1.2. Організація кредитних операцій банківських установ

Кожен банк здатен вибудовувати процес кредитування самостійно, проте проявляються певні спільні риси, які дозволяють скласти типовий алгоритм (Рис. 1.3).

Аналіз попереднього досвіду кредитування передбачає ретельне вивчення історичних даних щодо ефективності попередніх кредитних програм, включаючи рівень прострочених кредитів, коефіцієнти повернення та прибутковості. Вивчення цих факторів дозволяє банкам виявити сильні та слабкі сторони своєї кредитної діяльності, а також визначити потенційні області для вдосконалення.

Спираючись на результати аналізу попереднього досвіду кредитування банківські установи приступають до визначення оптимальних параметрів кредитної політики на наступний рік. Цей процес вимагає балансування між потенційними ризиками та очікуваною прибутковістю. Банки мають враховувати макроекономічні фактори, ринкові тенденції та регуляторні вимоги при встановленні цільових показників ризику та прибутковості. Крім того, на цьому етапі визначаються пріоритетні сегменти ринку, на яких банк планує зосередити свої кредитні зусилля.

Рис 1.3 Елементи процесу організації кредитних операцій банківських установ

Джерело: складено автором на основі [4, с.23; 5; 31, с.55]

Розробка або оновлення принципів, правил та процедур кредитування є означає формалізацію кредитної політики банку у вигляді детальних інструкцій та правил, які регулюють процес надання кредитів. Банківські установи мають забезпечити, щоб ці принципи та процедури відповідали регуляторним вимогам, галузевим стандартам та внутрішнім політикам управління ризиками. Чіткі та добре структуровані правила є основою для послідовного та ефективного прийняття кредитних рішень.

Після цього відбувається затвердження конкретних параметрів кредитної політики. На цьому етапі керівництво банку та відповідні комітети розглядають та затверджують запропоновані параметри, такі як цільові показники ризику, прибутковості та сегментації ринку. Формування кредитної політики на найвищому рівні забезпечує узгодженість та підзвітність у реалізації кредитної стратегії банку. Після затвердження, ці параметри стають обов'язковими для виконання всіма підрозділами та співробітниками, залученими до кредитної діяльності банку.

Закріплення процесу аналізу кредитоспроможності та оновлення методики є передбачає розробку та впровадження систематичного підходу до оцінки здатності потенційних позичальників погашати кредити. Банки мають регулярно переглядати та вдосконалювати свої методики аналізу кредитоспроможності, враховуючи зміни в економічному середовищі, регуляторні вимоги та передові практики галузі. Якісна методика дозволяє банкам приймати обґрунтовані рішення щодо надання кредитів та мінімізувати ризики дефолту [31, с.57].

Наступним кроком є доведення цільових показників кредитування до відділень та структурних підрозділів центрального офісу банку. Цей процес забезпечує узгодженість та координацію кредитної діяльності на всіх рівнях організації. Керівництво банку встановлює конкретні цілі щодо обсягів кредитування, цільових сегментів та показників ефективності для кожного відділення та підрозділу. Чітке комунікування цих цілей та забезпечення їх розуміння всіма співробітниками є запорукою успішної реалізації кредитної стратегії банку.

На етапі безпосередньої реалізації кредитної діяльності банківські установи активно взаємодіють з потенційними позичальниками, приймають та обробляють заявки на кредити, проводять вивчення стану та стійкості отримувача коштів та приймають рішення щодо надання кредитів. Ефективна реалізація кредитної діяльності вимагає чіткого дотримання встановлених правил та процедур, а також застосування затверджених методик аналізу

кредитоспроможності. Банки мають забезпечити швидке та якісне обслуговування клієнтів, одночасно дотримуючись принципів відповідального кредитування.

Моніторинг окремих кредитних угод та кредитного портфелю в цілому, а також робота з проблемними кредитами є невід'ємною частиною організації кредитних операцій. Банківські установи повинні мати надійні системи та процеси для постійного відстеження якості кредитного портфелю та виявлення потенційних проблем на ранніх етапах. Процес дозволяє банкам вживати своєчасних заходів для мінімізації ризиків та забезпечення стабільності кредитного портфелю. У випадку виникнення проблемних кредитів банки мають розробити ефективні стратегії роботи з позичальниками, включаючи реструктуризацію заборгованості, стягнення застави та правові дії, якщо це необхідно.

Організація кредитних операцій банківських установ вимагає злагодженої взаємодії різних структурних підрозділів. Кожен елемент відіграє специфічну роль у забезпеченні ефективного та відповідального надання кредитів.

Правління банку та кредитний комітет несуть відповідальність за розробку та затвердження загальної кредитної політики. Вони встановлюють стратегічні цілі, визначають рівень прийнятного ризику та затверджують ключові параметри кредитної діяльності. Ці керівні органи забезпечують узгодженість кредитної політики з загальною бізнес-стратегією банку та регуляторними вимогами.

Департамент ризик-менеджменту відповідає за розробку та впровадження методик оцінки кредитного ризику, встановлення лімітів та проведення стрес-тестування. Фахівці з управління ризиками здійснюють незалежний аналіз кредитних заявок, надають рекомендації щодо прийняття рішень та здійснюють постійний моніторинг кредитного портфелю банку.

Департамент по роботі з проблемними кредитами займається врегулюванням проблемної заборгованості. Цей підрозділ розробляє та

реалізує стратегії роботи з позичальниками, які мають труднощі з погашенням кредитів. Вони проводять переговори щодо реструктуризації боргу, здійснюють стягнення застави та ініціюють правові дії у випадку необхідності. Їхня мета – мінімізувати втрати банку та забезпечити максимальне повернення проблемних кредитів.

Юридичний департамент надає правову підтримку у процесі організації кредитних операцій. Правники банку розробляють та перевіряють кредитну документацію, забезпечують відповідність кредитних угод законодавчим нормам та регуляторним вимогам. Вони також надають консультації щодо правових аспектів стягнення проблемної заборгованості та представляють інтереси банку у судових процесах.

Підрозділ внутрішнього аудиту здійснює незалежну оцінку ефективності та відповідності кредитних операцій. Внутрішні аудитори перевіряють дотримання кредитної політики, адекватність системи внутрішнього контролю та виявляють потенційні ризики. Їхні висновки та рекомендації допомагають удосконалити процеси організації кредитних операцій та забезпечити їх відповідність встановленим стандартам.

Ефективна взаємодія та комунікація між цими структурними підрозділами є запорукою успішної організації кредитних операцій банківських установ. Кожен елемент відіграє важливу роль у забезпеченні якості кредитного портфелю, мінімізації ризиків та досягненні стратегічних цілей банку у сфері кредитування.

Підсумовуючи, зазначимо, що в процесі дослідження теоретичних засад кредитування сформульовано такі висновки:

- охарактеризовано економічну суть кредитування та його складові. Вона полягає у перерозподілі фінансових ресурсів між учасниками ринку на засадах повернення, платності та забезпеченості, що сприяє ефективному використанню коштів та стимулює економічний розвиток. Складовими процесу кредитування є суб'єкти кредитних відносин, кредитні продукти,

нормативно-правова база, параметри кредитної політики та індивідуальних угод, етапи кредитного процесу та форми забезпечення;

- розглянуто організацію кредитних операцій банківських установ – це багатоетапний процес, який включає аналіз попереднього досвіду кредитування, визначення оптимальних параметрів кредитної політики, розробку правил та процедур, затвердження методики аналізу кредитоспроможності та доведення цільових показників до відділень банку. Ефективна реалізація кредитної діяльності вимагає постійного моніторингу кредитного портфелю та роботи з проблемними кредитами.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності АТ КБ «Приватбанк»

АТ КБ «Приватбанк» є найбільшим комерційним банком України, який був націоналізований у 2016 році. Організація має розгалужену мережу відділень та широкий спектр банківських продуктів і послуг для фізичних та юридичних осіб. АТ КБ «Приватбанк» відіграє значну роль у фінансовій системі країни та є системно важливим банком.

Аналізуючи зміну вартості ключових елементів фінансових та інших активів АТ КБ «Приватбанк» у 2019-2023 рр. можна відзначити суттєве зростання вкладень банку в державні боргові папери порівняно з кредитним портфелем. Обсяг ОВДП у портфелі банку зріс з 140,2 млрд грн у 2019 році до 255,7 млрд грн у 2023 році, тоді як кредитний портфель збільшився лише з 61 млрд грн до 95,6 млрд грн за той самий період (табл. 2.1).

Така тенденція зумовлена кількома факторами. По-перше, інвестиції в державні облігації вважаються менш ризикованими порівняно з кредитуванням, особливо в умовах економічної невизначеності. По-друге, ОВДП забезпечують стабільний дохід для банку та можуть бути використані як застава для рефінансування з боку НБУ. По-третє, висока частка непрацюючих кредитів у банківській системі України стримує банк від активного нарощування кредитного портфеля.

Іншим важливим аспектом є суттєве зростання обсягу грошових коштів та їх еквівалентів на рахунках банку – з 28,6 млрд грн у 2019 році до 79,6 млрд грн у 2023 році. З одного боку, висока ліквідність є позитивним фактором, що забезпечує здатність банку виконувати свої зобов'язання. Проте, надлишкова ліквідність може свідчити про недостатньо ефективне використання ресурсів

та потенційно втрачені можливості для отримання доходу. Крім того, значні залишки на поточних рахунках несуть ризик відтоку коштів у разі погіршення довіри до банку або фінансової системи в цілому.

Таблиця 2.1

Зміна вартості ключових елементів фінансових та інших активів АТ КБ «Приватбанк» у 2019-2023 рр., млрд грн.

Показники	Рік					Абсолютне відхилення, +, -	Відносне відхилення, %
	2019	2020	2021	2022	2023		
Грошові кошти та їх еквіваленти	28,6	27	28,1	40,6	79,6	51,0	178,49
Фінансові активи, оцінювані через вартість через прибуток	84,7	100,7	93,1	95,7	100,4	15,7	18,51
У т.ч. що рефінансуються НБУ	84,7	100,7	93,1	95,7	100,4	15,7	18,51
Кошти в інших банках	17,8	23,7	25,8	60,2	75,1	57,3	321,69
Кредити та заборгованість клієнтів	61	56,8	70,2	71,4	95,6	34,6	56,78
Чисті активи, усього	314,1	386,9	407,3	549,7	686,6	372,5	118,60
Довідково: ОВДП	140,2	195,3	206,2	235,9	255,7	115,5	82,36

Джерело: складено автором на основі [25; 17; 26]

Що ж до політики фінансування, то привертає увагу стабільність статутного капіталу на рівні 206,1 млрд грн протягом усього періоду. Це свідчить про відсутність додаткових вливань капіталу з боку власника (держави) та про те, що банк покладається на внутрішні джерела для нарощування капіталу (табл. 2.2).

Водночас, спостерігається поступове зростання резервних та інших фондів банку з 6,9 млрд грн у 2019 році до 13,0 млрд грн у 2023 році, що підвищує здатність банку абсорбувати потенційні збитки та забезпечує додатковий запас міцності. Проте темпи нарощування резервів є відносно невисокими порівняно з іншими складовими капіталу.

Непокритий збиток залишається суттєвою проблемою для АТ КБ «Приватбанк», хоча і демонструє тенденцію до зменшення з -169,9 млрд грн у

2019 році до -144,6 млрд грн у 2023 році. Це обмежує здатність банку генерувати капітал за рахунок прибутку та може вимагати додаткових заходів з боку власника для його покриття.

Таблиця 2.2

Зміна вартості елементів фінансових ресурсів АТ КБ «Приватбанк» у 2019-2023 рр., млрд грн.

Показники	Рік					Абсолютне відхилення, +, -	Відносне відхилення, %
	2019	2020	2021	2022	2023		
Статутний капітал	206,1	206,1	206,1	206,1	206,1	0,0	-0,02
Резервні та інші фонди банку	6,9	8,5	9,7	11,4	13,0	6,1	87,80
Резерви переоцінки	11,5	9,9	8,1	-3	10,4	-1,1	-9,28
Непокритий збиток	-169,9	-171,7	-157,2	-156,7	-144,6	25,3	-14,87
Усього власного капіталу	54,5	52,8	66,6	57,8	84,8	30,3	55,68
Кошти клієнтів	231,4	309,5	321,7	464,9	549,7	318,3	137,55
Усього зобов'язань	259,6	334,1	340,6	491,9	601,8	342,2	131,81

Джерело: складено автором на основі [25; 17; 26]

У результаті власний капітал банку демонструє волатильну динаміку, коливаючись від 54,5 млрд грн у 2019 році до 84,8 млрд грн у 2023 році. Нестабільність власного капіталу може створювати ризики для фінансової стійкості банку та обмежувати його здатність до органічного зростання.

З іншого боку, АТ КБ «Приватбанк» демонструє суттєве нарощування коштів клієнтів, які зросли з 231,4 млрд грн у 2019 році до 549,7 млрд грн у 2023 році. Це свідчить про високий рівень довіри до банку з боку вкладників та забезпечує стабільне джерело фондування для активних операцій. Проте, надмірна залежність від коштів клієнтів також може нести ризики, пов'язані з потенційним відтоком депозитів у разі погіршення ринкових умов або репутації банку.

Загалом, зобов'язання АТ КБ «Приватбанк» зросли з 259,6 млрд грн у 2019 році до 601,8 млрд грн у 2023 році, що більш ніж удвічі перевищує обсяг власного капіталу. Такий значний леверидж є типовим для банків.

Аналіз фінансових результатів АТ КБ «Приватбанк» у 2019-2023 рр. дозволяє зробити висновок про підвищення ефективності діяльності банку. Зростання чистого процентного та комісійного доходів, нарощування загального обсягу доходів та прибутку свідчать про правильність обраної стратегії розвитку. Водночас, банку варто приділяти увагу контролю над операційними витратами та ефективному управлінню ризиками для забезпечення сталої прибутковості в майбутньому. Подальше вдосконалення бізнес-процесів, оптимізація витрат та розвиток інноваційних продуктів та послуг дозволять АТ КБ «Приватбанк» зміцнити свої позиції на ринку та підвищити фінансову ефективність у довгостроковій перспективі (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Зміна обсягу доходів, витрат на фінансових результатів АТ КБ
«Приватбанк» у 2019-2023 рр., млрд грн.

Показники	Рік					Абсолютне відхилення, +, -	Відносне відхилення, %
	2019	2020	2021	2022	2023		
Чистий процентний дохід	19,7	21,6	29,3	39,9	59,6	39,9	202,64
Чистий комісійний дохід	18,2	18,8	23,2	20,4	24,4	6,2	34,28
Торговий результат	7,6	11,7	-3,4	9,5	13,8	6,2	81,00
Всього доходів	47,6	53,5	50,9	73,2	101,6	54,0	113,52
Адміністративні та інші операційні витрати	14,7	18,6	21,6	22,2	24,4	9,7	65,80
Всього витрат	15	29,2	15,9	38,6	28,9	13,9	92,48
Прибуток до оподаткування	32,6	24,3	35,1	34,7	72,8	40,2	123,21
Витрати на податок на прибуток	0	0	0	4,5	35,0	35,0	-
Прибуток/(збиток) після оподаткування	32,6	24,3	35,1	30,2	37,8	5,2	15,84

Джерело: складено автором на основі [25; 17; 26]

Кількість відділень банку зменшилася з 1928 одиниць у 2019 році до 1132 одиниць у 2023 році, що становить скорочення на 41,3% за п'ять років. Така динаміка є результатом впливу низки факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх, які визначають стратегію розвитку банку та його адаптацію до мінливих умов ринку.

Однією з ключових причин скорочення мережі відділень є стрімкий розвиток цифрових технологій та зміна споживчих преференцій клієнтів банку. В умовах діджиталізації фінансових послуг все більше клієнтів надають перевагу дистанційним каналам обслуговування, таким як інтернет-банкінг та мобільні додатки.

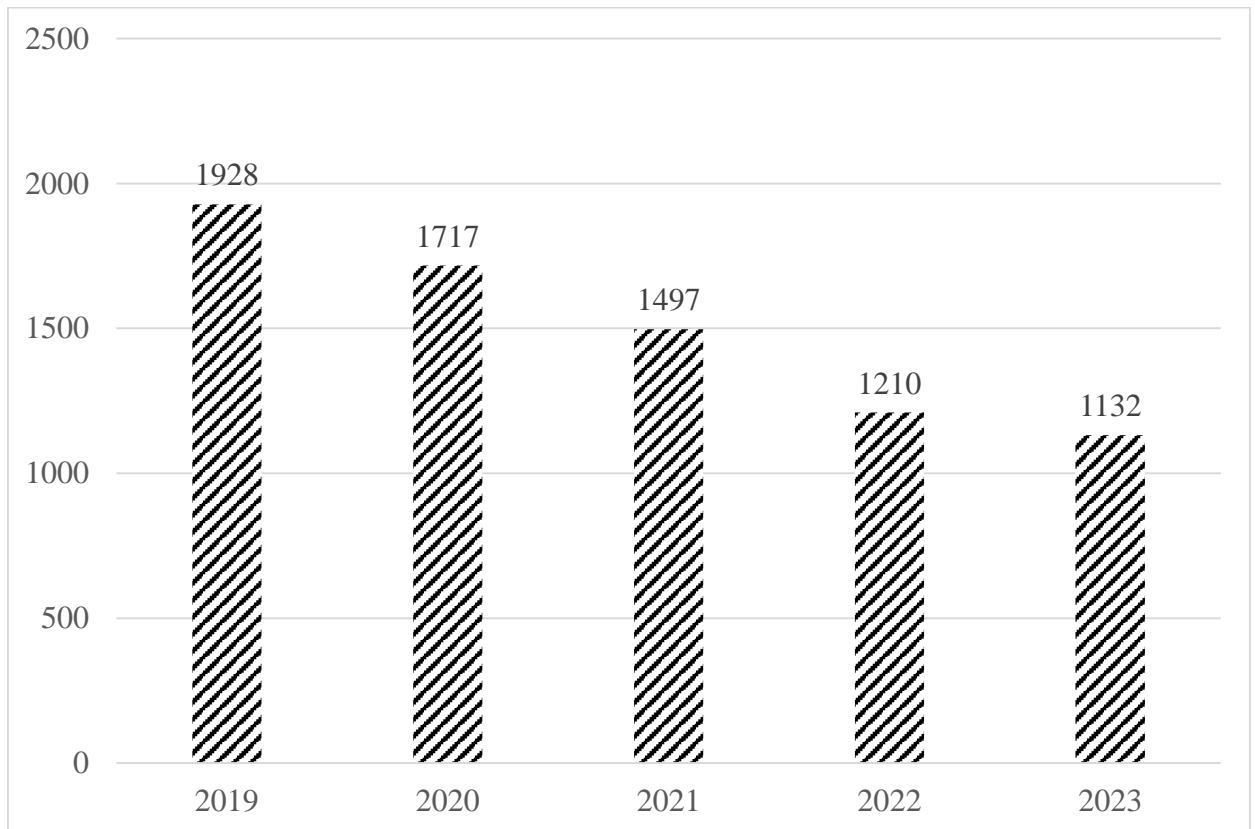

Рис. 2.1 Динаміка кількості відділень АТ КБ «Приватбанк» у 2019-2023 рр.,
одиниць

Джерело: складено автором на основі [18]

Іншим важливим фактором, що впливає на динаміку мережі відділень, є оптимізація операційних витрат та підвищення ефективності діяльності банку. Утримання розгалуженої мережі фізичних відділень є затратним з точки зору

оренди приміщень, оплати праці персоналу та інших операційних витрат. Крім того, війна також призводить до фізичної втрати частини відділень банку.

Оцінка якості бізнес-моделі АТ КБ «Приватбанк» за показником рентабельності власного капіталу свідчить про високу ефективність діяльності банку та його здатність генерувати значні прибутки для акціонерів (Рис. 2.2).

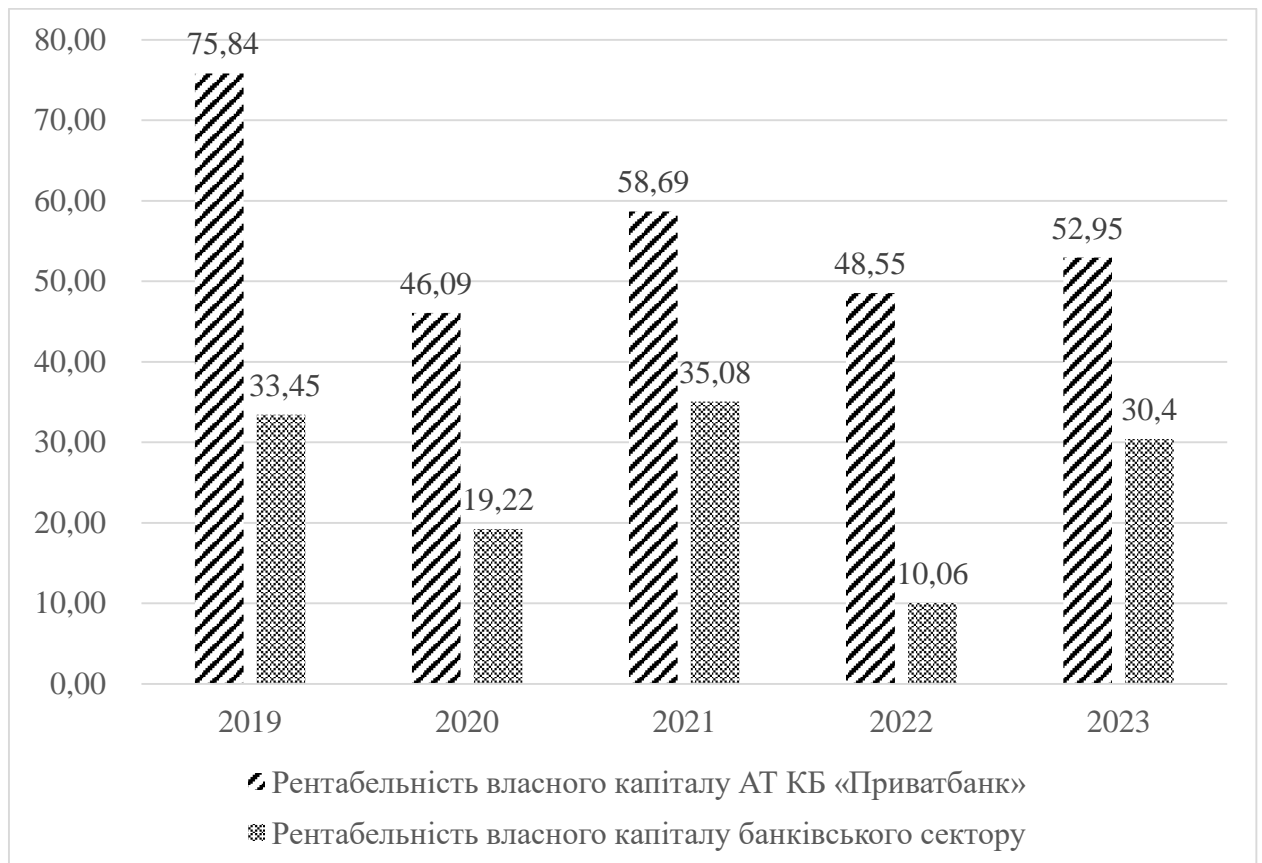

Рис. 2.2 Оцінка якості бізнес-моделі АТ КБ «Приватбанк» у 2019-2023 рр., % річних

Джерело: складено автором на основі [25; 29]

Банк демонструє стабільно високі результати, що значно перевищують середньогалузеві показники, що є свідченням його конкурентних переваг та ефективності менеджменту. Подальше вдосконалення бізнес-моделі, розвиток інноваційних продуктів та послуг, а також ефективне управління ризиками дозволять АТ КБ «Приватбанк» зберегти лідируючі позиції на ринку та забезпечити високу рентабельність капіталу в довгостроковій перспективі.

Підводячи підсумок, зазначимо, що АТ КБ «Приватбанк» демонструє стабільне зростання ключових фінансових показників протягом 2019-2023 рр., про що свідчить збільшення чистого процентного доходу з 19,7 млрд грн до 59,6 млрд грн та чистого комісійного доходу з 18,2 млрд грн до 24,4 млрд грн. Банк демонструє рентабельність власного капіталу на рівні 52,95% у 2023 році, що значно перевищує середньогалузевий показник у 30,4%. Незважаючи на скорочення кількості відділень з 1928 до 1132 за період 2019-2023 рр., АТ КБ «Приватбанк» успішно адаптується до діджиталізації банківських послуг та оптимізує свою мережу для підвищення ефективності діяльності.

2.2. Аналіз кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк»

Проаналізувавши динаміку чистої вартості елементів кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» у розрізі типу позичальника протягом 2019-2023 рр. можна констатувати стабільне зростання обсягів кредитування як корпоративного сектору, так і роздрібних клієнтів (Рис.2.3).

Чиста вартість кредитів, наданих корпоративному сектору, збільшилася з 14,88 млрд грн у 2019 році до 35,49 млрд грн у 2023 році, продемонструвавши приріст на 138,5% за досліджуваний період. Водночас, обсяг роздрібного кредитування зріс з 46,15 млрд грн до 60,15 млрд грн, що відповідає приросту на 30,4%.

Незважаючи на абсолютне збільшення обсягів кредитування обох типів позичальників структура кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» зазнала певних змін. Частка кредитів, наданих корпоративному сектору, зросла з 24,39% у 2019 році до 37,11% у 2023 році, досягнувши пікового значення у 39,43% у 2022 році. Відповідно, питома вага роздрібного кредитування зменшилася з 75,61% до 62,89% за аналогічний період (Рис. 2.4).

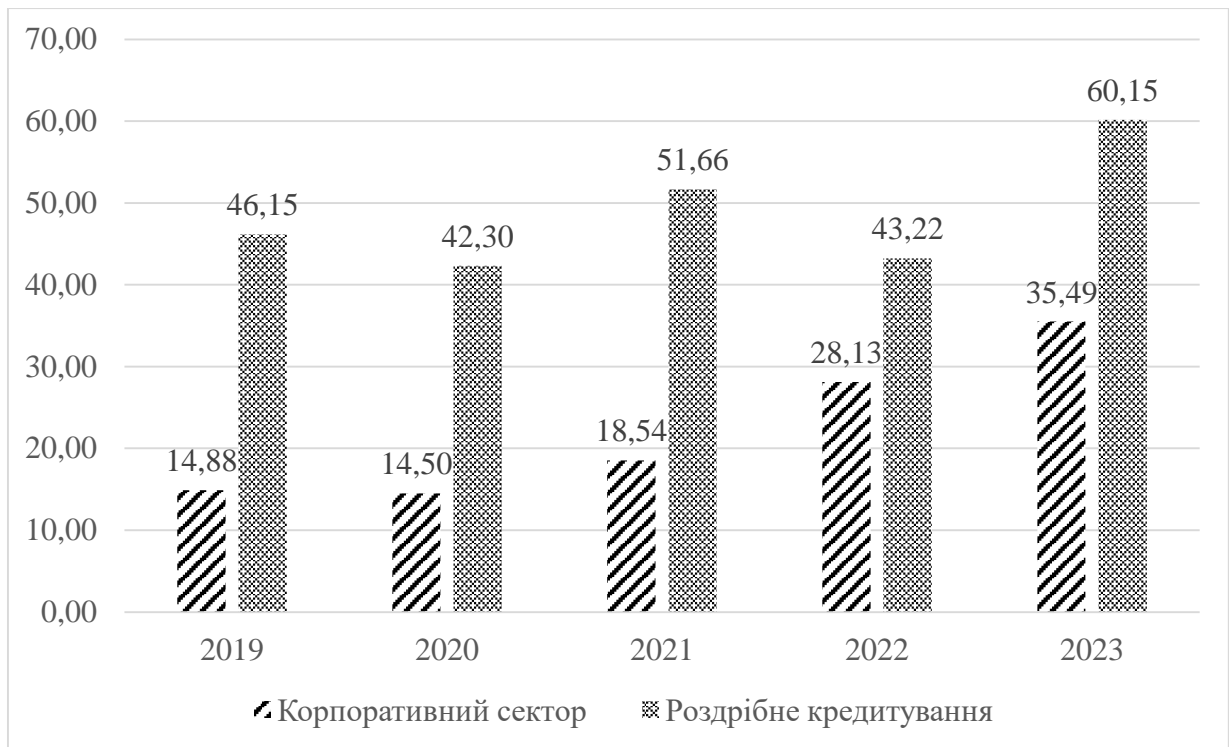

Рис. 2.3 Динаміка чистої вартості елементів кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» у розрізі типу позичальника у 2019-2023 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [25]

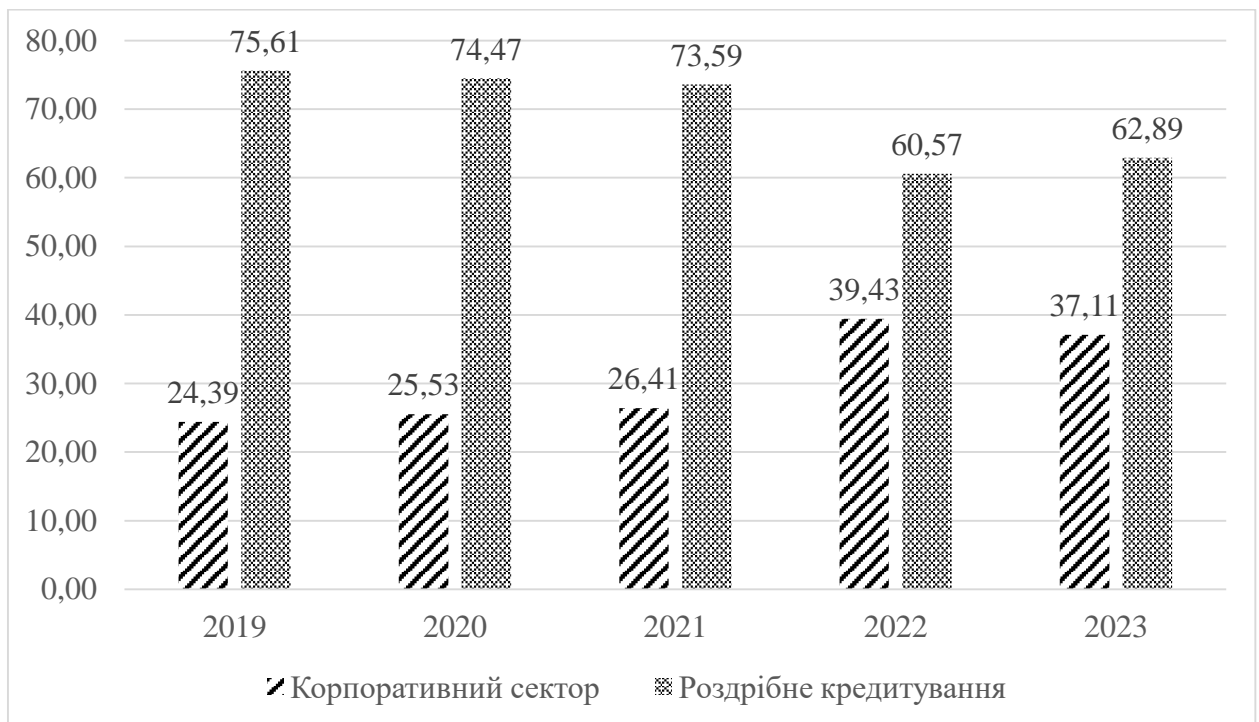

Рис. 2.4 Структура кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» у розрізі типу позичальника у 2019-2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [25]

Такі структурні зміни пов'язані з низкою факторів, зокрема, зі зміною стратегічних пріоритетів банку, економічною ситуацією в країні та потребами різних сегментів позичальників. Збільшення частки корпоративного кредитування свідчить про активізацію співпраці банку з бізнес-клієнтами та зростання попиту на кредитні ресурси з боку підприємств. У свою чергу, зменшення частки роздрібного кредитування зумовлене високою вартістю кредитів та зниженням інтенсивності підтримки іпотечних операцій державою.

Аналізуючи структуру кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» у розрізі типу продукту станом на 2023 рік можна виділити кілька ключових сегментів. Найбільшу частку в структурі займають кредити та дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом юридичних підприємств, на які припадає 61,82% від загального обсягу кредитного портфелю. Другою за величиною складовою кредитного портфелю є кредити фізичним особам, видані у формі кредитних карток, частка яких становить 19,82%. Такий показник вказує на активне використання населенням кредитних карток як зручного інструменту для задоволення споживчих потреб та здійснення повсякденних операцій (Рис. 2.5).

Кредити малому та середньому бізнесу (МСП) формують 9,27% кредитного портфелю банку, що підкреслює важливість підтримки цього сегменту економіки та готовність. Водночас, частка кредитів юридичним особам, які не належать до категорії МСП, є порівняно невеликою і складає лише 2,33%.

Серед інших типів кредитних продуктів варто відзначити споживчі кредити фізичним особам (3,56%), іпотечні кредити (2,04%) та кредити на придбання автомобіля (0,33%). Ці показники демонструють диверсифікацію кредитного портфелю банку та його здатність задовольняти різноманітні потреби клієнтів – від купівлі товарів тривалого користування до придбання житла та транспортних засобів.

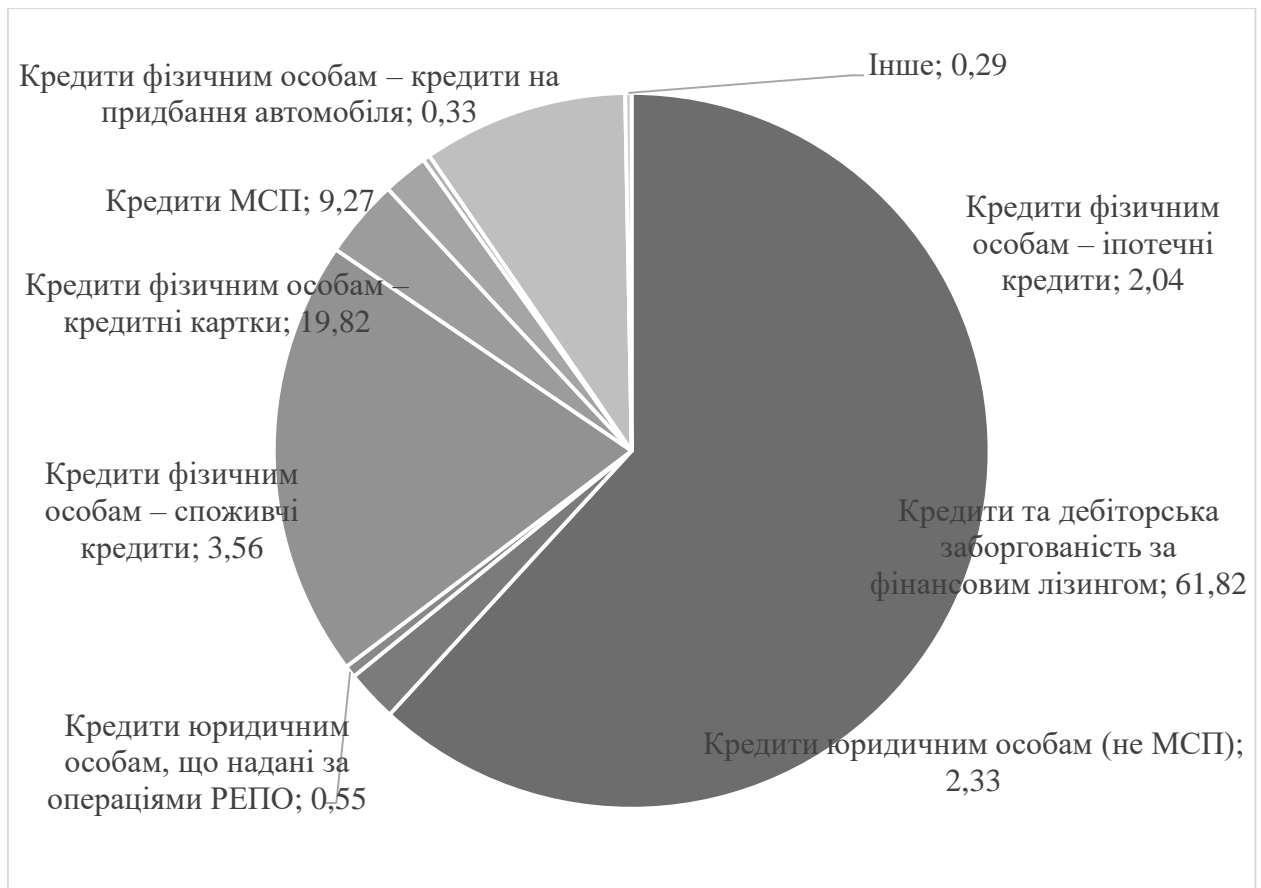

Рис. 2.5 Структура кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» у розрізі типу продукту у 2023 р., %

Джерело: складено автором на основі [25]

Незначну частку в структурі кредитного портфелю займають кредити юридичним особам, надані за операціями РЕПО (0,55%), та інші кредитні продукти (0,29%). Хоча ці сегменти не є визначальними для загальної картини, вони доповнюють спектр послуг, які надає банк своїм клієнтам.

Динаміка резервів під знецінення кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» демонструвала різноспрямовані тенденції залежно від типу позичальника. Резерви під знецінення кредитів та заборгованості юридичних осіб зазнали суттєвого скорочення з 210,92 млрд грн у 2019 році до 164,85 млрд грн у 2020 році, що свідчить про покращення якості корпоративного кредитного портфелю та зменшення кредитного ризику. Надалі обсяг резервів під знецінення кредитів юридичним особам залишався відносно стабільним, коливаючись у діапазоні від 164,20 млрд грн до 172,18 млрд грн. (рис. 2.6).

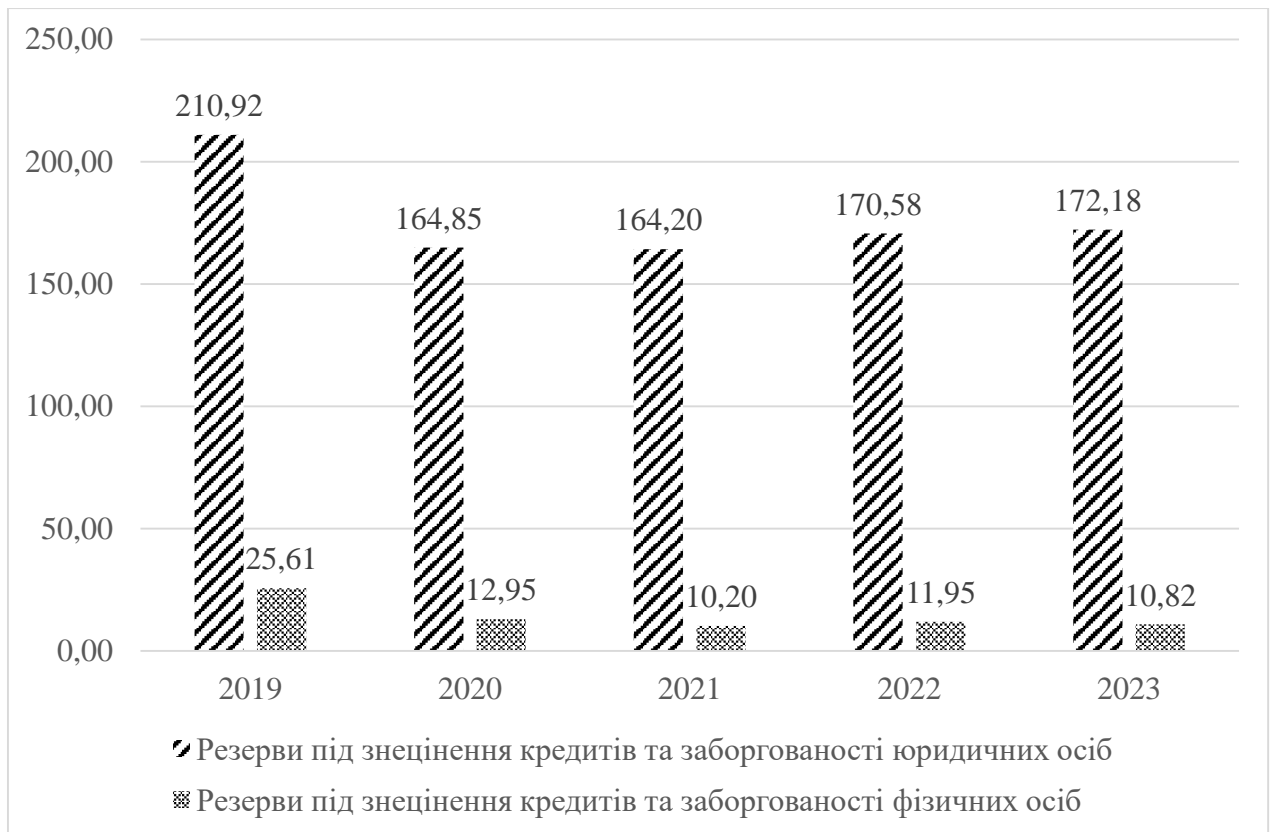

Рис. 2.6 Динаміка резервів під знецінення кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» у 2019-2023 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [25]

Водночас, резерви під знецінення кредитів та заборгованості фізичних осіб продемонстрували стрімке зниження з 25,61 млрд грн у 2019 році до 10,20 млрд грн у 2021 році, що вказує на суттєве покращення якості роздрібного кредитного портфелю банку. Такі зміни можуть бути пов'язані з удосконаленням процесів оцінки кредитоспроможності позичальників, ефективнішим управлінням ризиками.

Аналізуючи якість кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» у 2019-2023 рр., можна констатувати її поступове покращення як для корпоративних, так і для роздрібних кредитів. Частка чистого кредитного портфелю у загальному обсязі кредитів юридичним особам зросла з 6,59% у 2019 році до 17,09% у 2023 році, що свідчить про зниження рівня резервування та підвищення якості корпоративних кредитів (рис. 2.7).

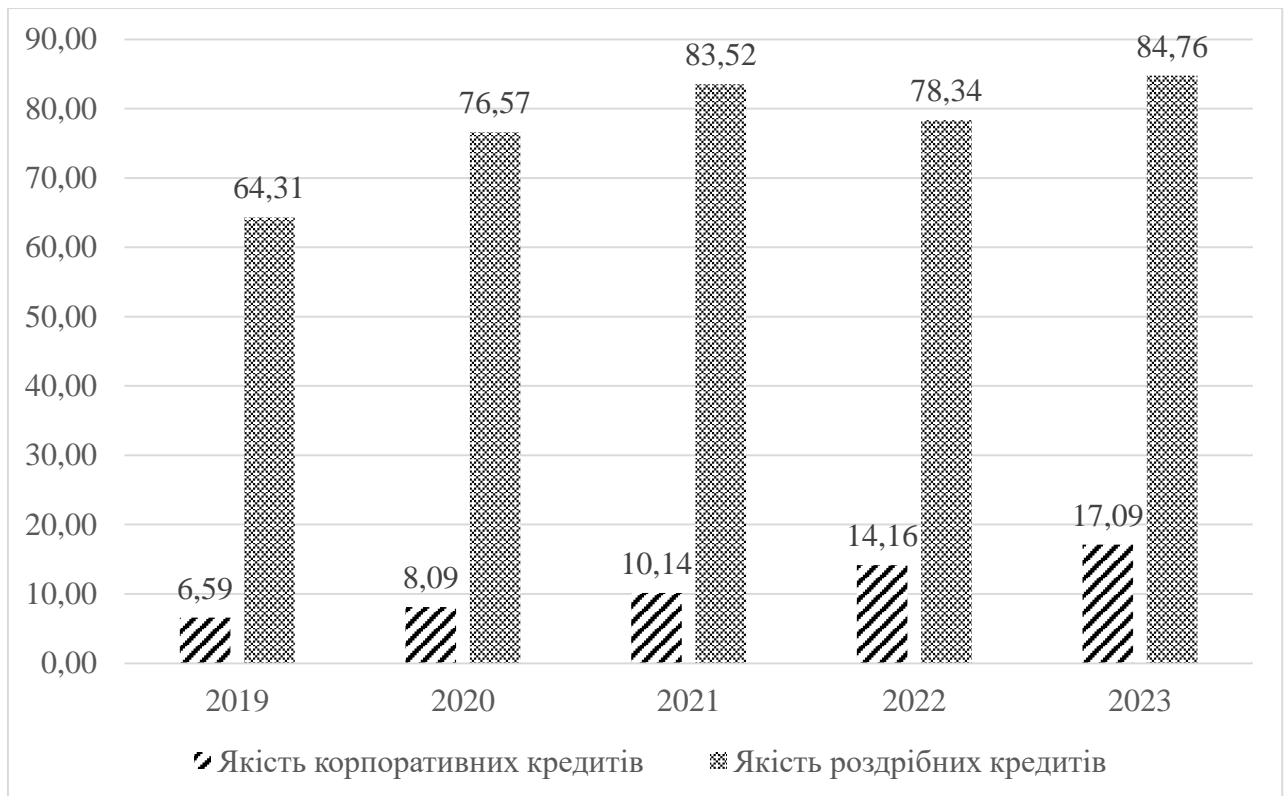

Рис. 2.7 Оцінка якості кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» у 2019-2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [25]

У свою чергу, якість роздрібних кредитів демонструвала ще більш виражену позитивну динаміку. Частка чистого кредитного портфелю у загальному обсязі кредитів фізичним особам зростає з 64,31% у 2019 році до 84,76% у 2023 році, досягнувши свого максимуму.

Доходність кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» демонструє успішність обраної банком стратегії кредитування, ефективність управління ризиками та здатність адаптуватися до мінливих ринкових умов (рис. 2.8).

Стійке зростання процентної та чистої процентної доходності є свідченням правильності прийнятих управлінських рішень та забезпечує міцне підґрунтя для подальшого розвитку кредитної діяльності банку. Частково така динаміка зумовлена зростанням базової процентної ставки НБУ.

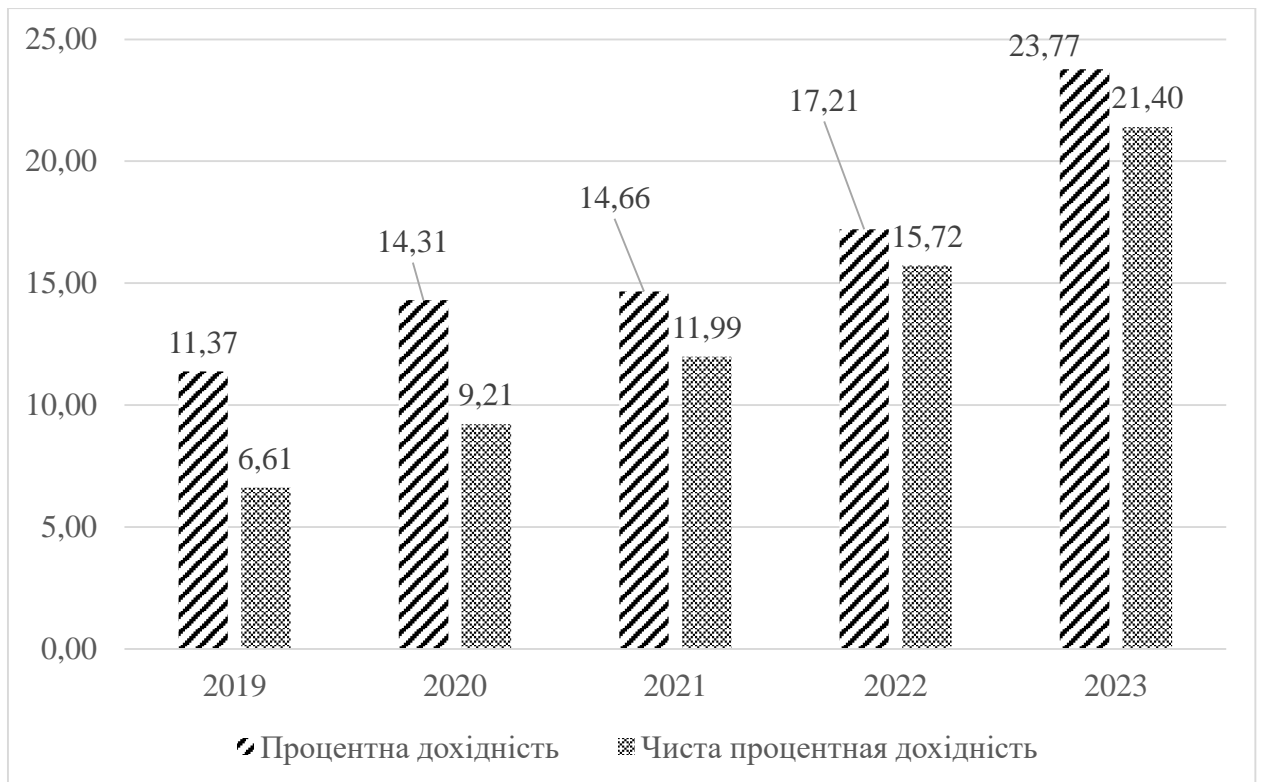

Рис. 2.8 Дохідність кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» у 2019-2023 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [25]

Підсумовуючи, зазначимо, що в процесі аналізу кредитної діяльності АТ КБ «Приватбанк» визначено наступні аспекти:

- надано фінансово-економічну характеристику діяльності АТ КБ «Приватбанк». Фінансові результати АТ КБ «Приватбанк» за 2019-2023 рр. свідчать про ефективну бізнес-модель банку, що забезпечує стабільне зростання доходів та прибутковості, зокрема, прибуток до оподаткування зріс з 32,6 млрд грн до 72,8 млрд грн. Банк демонструє високу якість управління активами та пасивами, про що свідчить збільшення чистих активів з 314,1 млрд грн до 686,6 млрд грн та коштів клієнтів з 231,4 млрд грн до 549,7 млрд грн. Рентабельність власного капіталу АТ КБ «Приватбанк» протягом 2019-2023 рр. коливається в межах від 46,09% до 75,84%, що значно перевищує середні показники по банківському сектору України;

- проаналізовано кредитний портфель АТ КБ «Приватбанк». Проявляється стійке зростання обсягів кредитування як корпоративного

сектору (на 138,5%), так і роздрібних клієнтів (на 30,4%). Якість кредитного портфелю банку суттєво покращилася, про що свідчить зростання частки чистого кредитного портфелю у загальному обсязі кредитів юридичним особам з 6,59% у 2019 році до 17,09% у 2023 році та фізичним особам з 64,31% до 84,76% відповідно. Дохідність кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» продемонструвала вражаючу динаміку: процентна дохідність зросла з 11,37 млрд грн у 2019 році до 23,77 млрд грн у 2023 році, а чиста процентна дохідність – з 6,61 млрд грн до 21,40 млрд грн відповідно.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Зарубіжний досвід ринку кредитних послуг

Зарубіжний досвід функціонування ринку кредитних послуг демонструє низку актуальних трендів, які варто взяти до уваги в контексті розвитку вітчизняного кредитного сектору. Найбільш помітні з них відображено у Рис. 3.1. Насамперед, спостерігається значна різноманітність кредитних продуктів та послуг, що пропонуються клієнтам. Банківські установи та інші кредитні організації в розвинених країнах, таких як США, Великобританія, Німеччина та Японія, пропонують широкий спектр кредитних рішень, адаптованих під потреби різних сегментів позичальників. Мова йде не лише про традиційні споживчі та іпотечні кредити, а й інноваційні продукти, такі як кредитні картки з додатковими перевагами, кредитні лінії для малого та середнього бізнесу, а також спеціалізовані кредитні програми для освіти, енергоефективності та інших цільових потреб.

Ефективне функціонування кредитного ринку в зарубіжних країнах забезпечується розвинутою інфраструктурою, яка включає широку мережу банківських відділень, онлайн-платформи та мобільні додатки для зручного доступу до кредитних послуг. Наприклад, у Швеції банк Swedbank запровадив систему цифрового кредитування, яка дозволяє клієнтам отримувати кредити через мобільний додаток протягом декількох хвилин на основі даних із різних державних реєстрів. Такі рішення значно спрощують процес отримання кредитів та підвищують доступність фінансових послуг для населення.

Важливим аспектом зарубіжного досвіду є наявність ефективного регулювання та нагляду за діяльністю кредитних установ. Регуляторні органи, такі як Федеральна резервна система США, Управління фінансового регулювання і нагляду Великобританії (FCA) та Європейський центральний банк, забезпечують стабільність та надійність кредитного сектору шляхом

встановлення пруденційних вимог, стрес-тестування та регулярного моніторингу діяльності кредитних організацій. Загалом Україна теж слідує цьому тренду.

Рис. 3.1 Поточні тренди в контексті зарубіжного досвіду ринку кредитних послуг

Джерело: складено автором на основі [39; 40; 41; 37; 38]

Застосування передових технологій та інновацій є ще одним трендом, який характеризує розвиток ринку кредитних послуг у зарубіжних країнах. Фінтех-компанії та традиційні банки активно впроваджують рішення на основі штучного інтелекту, великих даних та блокчейну для оптимізації процесів оцінки кредитоспроможності, управління ризиками та обслуговування клієнтів. Наприклад, американська компанія Lending Club використовує

алгоритми машинного навчання для аналізу кредитних заявок та прийняття рішень про видачу кредитів онлайн. Розвиток сегменту КредитТех сприяє підвищенню ефективності, зниженню витрат та розширенню доступу до кредитних послуг для різних верств населення.

Одним із помітних трендів на зарубіжних ринках кредитних послуг є високий рівень фінансової грамотності населення. У країнах з розвинутою економікою, таких як Канада, Австралія та Нідерланди, значна увага приділяється освітнім програмам та ініціативам, спрямованим на підвищення обізнаності громадян щодо управління особистими фінансами, використання кредитних інструментів та прийняття зважених фінансових рішень. Наприклад, Австралійська комісія з цінних паперів та інвестицій (ASIC) реалізує програму «MoneySmart», яка надає всеохоплюючі ресурси та інструменти для фінансової освіти населення. Завдяки таким зусиллям споживачі кредитних послуг мають змогу краще розуміти умови кредитування, оцінювати власні фінансові можливості та уникати надмірної заборгованості.

Ефективне функціонування кредитного ринку в зарубіжних країнах також забезпечується наявністю спеціалізованих кредитних бюро та реєстрів. Ці інституції відіграють важливу роль у зборі, зберіганні та наданні інформації про кредитні історії позичальників, що дозволяє кредиторам оцінювати ризики та приймати обґрунтовані рішення щодо надання кредитів.

У США функціонують такі провідні кредитні бюро, як Equifax, Experian та TransUnion, які акумулюють дані про кредитні операції мільйонів споживачів. У Німеччині діє система приватних кредитних бюро, таких як SCHUFA, які забезпечують високий рівень прозорості та довіри на кредитному ринку. Наявність надійних кредитних бюро та реєстрів сприяє зниженню інформаційної асиметрії, зменшенню ризиків для кредиторів та розширенню доступу до кредитних ресурсів для позичальників з позитивною кредитною історією.

Розвиток альтернативних форм кредитування, таких як peer-to-peer (P2P) кредитування та краудфандинг, є ще одним трендом, який набуває популярності на зарубіжних ринках. Платформи P2P кредитування, такі як LendingClub у США та Zopa у Великобританії, дозволяють фізичним особам та інституційним інвесторам надавати кредити безпосередньо позичальникам, минаючи традиційних фінансових посередників. Це створює додаткові можливості для залучення кредитних ресурсів та диверсифікації ризиків. Краудфандингові платформи, такі як Kickstarter та Indiegogo, надають можливість стартапам та малим підприємствам залучати фінансування від широкого кола інвесторів, часто у формі передзамовлень або часткової участі у капіталі. Розвиток альтернативних форм кредитування сприяє демократизації доступу до фінансових ресурсів та стимулює інноваційну активність в економіці.

Активна роль держави у підтримці кредитування малого та середнього бізнесу є характерною рисою багатьох зарубіжних країн. Уряди розробляють спеціальні програми та ініціативи, спрямовані на полегшення доступу МСБ до кредитних ресурсів, особливо в умовах економічних викликів. У США діє Адміністрація малого бізнесу (SBA), яка надає гарантії за кредитами для малих підприємств, спрощуючи процес отримання фінансування.

У Великобританії функціонує Британський бізнес-банк, який підтримує кредитування МСБ через партнерство з комерційними банками та фінансовими установами. Такі заходи державної підтримки сприяють розвитку підприємництва, створенню нових робочих місць та зміцненню економічного потенціалу країни.

Прозорість та доступність інформації для споживачів кредитних послуг є одною з особливостей цього ринку за кордоном. У розвинених країнах, таких як США та держави Європейського Союзу, законодавство вимагає від кредитних установ надання чіткої та зрозумілої інформації про умови кредитування, процентні ставки, комісії та потенційні ризики. Наприклад, у США діє Закон про достовірність у кредитуванні (Truth in Lending Act), який

зобов'язує кредиторів розкривати ключові умови кредитних угод у стандартизованому форматі.

В ЄС Директива про споживчий кредит (Consumer Credit Directive) встановлює вимоги до інформування споживачів та забезпечення їхнього права на відмову від кредитного договору протягом певного періоду часу. Такі заходи сприяють підвищенню обізнаності споживачів, дозволяють приймати виважені фінансові рішення та зменшують ризики недобросовісних практик кредитування.

Розвиток ринку сек'юритизації та управління проблемними активами є ще одним важливим аспектом функціонування кредитного ринку в зарубіжних країнах. Сек'юритизація дозволяє кредитним установам трансформувати пули кредитних активів у цінні папери та продавати їх інвесторам, що сприяє диверсифікації ризиків та залученню додаткових фінансових ресурсів. У США ринок сек'юритизації є високорозвиненим, з активною участю державних іпотечних агентств, таких як Fannie Mae та Freddie Mac. У Європі також спостерігається зростання обсягів сек'юритизації, особливо в сегменті іпотечних кредитів. Ефективне управління проблемними активами, зокрема через механізми продажу портфелів проблемних кредитів спеціалізованим компаніям (т.зв. «bad banks»), дозволяє банкам очистити баланси та зосередитися на кредитуванні перспективних проектів. Такі підходи сприяють підвищенню стійкості та ефективності банківської системи.

Наявність спеціалізованих установ з питань захисту прав споживачів фінансових послуг є характерною ознакою розвинених кредитних ринків. У США функціонує Бюро фінансового захисту споживачів (Consumer Financial Protection Bureau), яке здійснює нагляд за дотриманням законодавства про захист прав споживачів, розслідує скарги та накладає санкції на порушників. У Великобританії діє Управління фінансового омбудсмена (Financial Ombudsman Service), яке розглядає суперечки між споживачами та фінансовими установами, включаючи кредиторів. Такі інституції відіграють важливу роль у забезпеченні справедливого ставлення до споживачів,

запобіганні недобросовісним практикам та підвищенні довіри до кредитного ринку.

Підводячи підсумок, зазначимо, що зарубіжний досвід функціонування ринку кредитних послуг демонструє комплексний підхід, який включає різноманітність продуктів, розвинену інфраструктуру, ефективне регулювання та впровадження інноваційних технологій. Високий рівень фінансової грамотності населення, наявність спеціалізованих кредитних бюро та установ із захисту прав споживачів сприяють прозорості та довірі на ринку. Адаптація до викликів цифрової економіки та розвиток альтернативних форм кредитування відкривають нові можливості для розширення доступу до кредитних ресурсів та стимулювання економічного зростання.

3.2. Проблеми та перспективи розвитку кредитного ринку в Україні

Кредитний ринок в Україні стикається з низкою серйозних викликів, які потребують комплексного вирішення. Одним із факторів, що стримують активність на ринку кредитування, є високі процентні ставки за кредитами. Така ситуація зумовлена підвищеними ризиками для кредиторів, що пов'язані з нестабільністю економічної ситуації в країні через війну Росії проти України (Рис. 3.2).

Законодавча база, покликана забезпечувати надійний захист інтересів кредиторів, потребує вдосконалення та посилення. Наявні правові механізми не завжди дають змогу ефективно відстоювати права кредиторів у разі виникнення проблемних ситуацій з позичальниками. Це, у свою чергу, змушує фінансові установи встановлювати вищі процентні ставки за кредитами, щоб компенсувати потенційні ризики.

Ще одним фактором, який негативно впливає на розвиток кредитного ринку, є низький рівень фінансової грамотності населення. Значна частина громадян не має достатніх знань та навичок для ефективного управління

особистими фінансами та прийняття зважених рішень щодо кредитування. Це призводить до надмірної заборгованості, неспроможності вчасно погашати кредити та, як наслідок, погіршення кредитного портфеля банків.

Окрім зазначених проблем суттєвим фактором, що негативно позначається на функціонуванні кредитного ринку в Україні, є активні військові дії Російської Федерації проти нашої держави. Агресія РФ призводить до дестабілізації економіки, руйнування інфраструктури та зниження інвестиційної привабливості країни. В умовах невизначеності та підвищених ризиків, пов'язаних з військовими діями, банки змушені обмежувати кредитування та зосереджуватися на збереженні фінансової стійкості (Рис. 3.2).

Рис. 3.2 Поточні проблеми розвитку кредитного ринку в Україні

Джерело: складено автором на основі [3; 2; 21; 35; 34]

Розвиток кредитного ринку в Україні характеризується наявністю ряду проблемних аспектів, які потребують ґрунтовного аналізу та ефективного вирішення. Однією з найбільш гострих проблем є високий рівень проблемних кредитів у портфелях банківських установ. Значна частка кредитів, за якими

позичальники не можуть вчасно виконувати свої зобов'язання, створює додаткове навантаження на фінансову систему та обмежує можливості банків щодо подальшого кредитування.

Обмежений доступ до довгострокового фінансування також є суттєвою перешкодою для розвитку кредитного ринку. Банки стикаються з труднощами при залученні ресурсів на термін 3-5 років, що звужує їхні можливості щодо надання кредитів на тривалий термін. Це особливо актуально для фінансування інвестиційних проектів та розвитку бізнесу, які потребують стабільного та передбачуваного доступу до «довгих грошей».

Недостатній розвиток інфраструктури кредитного ринку також гальмує його ефективне функціонування. Зокрема, відсутність надійних систем обміну кредитною інформацією між фінансовими установами ускладнює оцінку кредитоспроможності позичальників та підвищує ризики для кредиторів. Крім того, недосконалість правової бази та судової системи створює додаткові перешкоди для захисту прав кредиторів та стягнення заборгованості.

Для повноцінної реалізації потенціалу інноваційних рішень на кредитному ринку необхідно забезпечити належний рівень прозорості та конкуренції. Це можливо зокрема шляхом розкриття інформації про умови кредитування та реальну вартість кредитів, що дозволить позичальникам приймати більш зважені рішення. Стимулювання конкуренції між кредиторами сприятиме зниженню процентних ставок та розширенню спектру кредитних продуктів.

Аналізуючи перспективи розвитку кредитного ринку в Україні можна виокремити кілька ключових тенденцій, які матимуть вплив на його функціонування у найближчому майбутньому. Однією з основних очікуваних траєкторій є поступове зниження вартості кредитів, що зумовлено скороченням облікової ставки центрального банку. Національний банк України, враховуючи макроекономічну ситуацію та рівень інфляції, поступово знижуватиме облікову ставку, що створюватиме передумови для здешевлення кредитних ресурсів для позичальників. Уже зараз вона становить 13%.

Зниження вартості кредитів матиме позитивний вплив на активізацію кредитування як для фізичних осіб, так і для бізнесу. Менші процентні ставки за кредитами стимулюватимуть попит на кредитні ресурси, що сприятиме посиленню обсягів кредитування та пожвавленню економічної активності. Однак, варто зазначити, що темпи зниження вартості кредитів будуть поступовими та залежатимуть від загальної економічної ситуації в країні.

Технологічний розвиток кредитного ринку в Україні продовжуватиметься на тому ж рівні, що й раніше. Фінансові установи активно впроваджуватимуть інноваційні рішення, такі як онлайн-кредитування, використання штучного інтелекту для оцінки кредитних ризиків та автоматизація процесів. Це сприяє підвищенню ефективності кредитного процесу, спрощенню доступу до кредитних ресурсів для позичальників та зниженню операційних витрат для фінансових установ.

Однак, важливо зауважити, що державна підтримка кредитного ринку буде обмеженою через складну економічну ситуацію, зумовлену військовими діями. Державний бюджет України знаходиться під значним тиском через необхідність фінансування оборонних потреб та відновлення інфраструктури. Це означає, що уряд матиме обмежені можливості для запровадження масштабних програм стимулювання кредитного ринку чи надання додаткових гарантій для кредиторів.

За таких умов, розвиток кредитного ринку в Україні значною мірою залежатиме від зусиль самих учасників ринку. Банки та інші фінансові установи повинні зосередитися на підвищенні ефективності своєї діяльності, вдосконаленні системи управління ризиками та адаптації своїх продуктів до потреб позичальників. Забезпечення прозорості та конкуренції на ринку, а також підтримка фінансової стабільності банківської системи будуть важливими факторами, що сприятимуть відновленню довіри до кредитного ринку та його поступальному розвитку.

Підсумовуючи, зазначимо, що в процесі обґрунтування напрямів розвитку кредитування в Україні сформульовано такі рекомендації:

- вказано на зарубіжний досвід ринку кредитних послуг. Проявляється низка ключових трендів, таких як різноманітність кредитних продуктів, ефективне регулювання, розвиток інфраструктури та використання передових технологій. Важливими аспектами є також підвищення фінансової грамотності населення, функціонування кредитних бюро та реєстрів, наявність установ із захисту прав споживачів та розвиток альтернативних форм кредитування. Врахування цих трендів та адаптація передових практик можуть сприяти підвищенню ефективності та стабільності кредитного ринку в Україні;

- виділено проблеми та перспективи розвитку кредитного ринку в Україні. Серед них проявляються високі процентні ставки за кредитами, недостатній захист прав кредиторів та низький рівень фінансової грамотності населення. Високий рівень проблемних кредитів, обмежений доступ до довгострокового фінансування та недостатній розвиток інфраструктури кредитного ринку також гальмують його ефективне функціонування. Перспективи розвитку кредитного ринку передбачають поступове зниження вартості кредитів, продовження технологічного розвитку та обмежену державну підтримку іпотечного ринку та інших сегментів через складну економічну ситуацію, зумовлену військовими діями.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження основних напрямків кредитування в Україні, традиційних та нових видів кредитних операцій сформульовано наступні висновки та рекомендації:

1. Охарактеризовано економічну суть кредитування та його складові. Кредитування відіграє ключову роль у фінансовій системі, забезпечуючи рух позикового капіталу між кредиторами та позичальниками на умовах повернення, строковості, платності та забезпеченості. Процес кредитування базується на взаємодії суб'єктів кредитування, реалізації кредитних продуктів відповідно до кредитної політики та нормативних вимог, здійсненні етапів кредитного процесу та використанні різних форм забезпечення. Ефективність кредитування визначається оптимальним структуруванням його складових, управлінням ризиками та здатністю адаптуватися до змін ринкового середовища.

2. Розглянуто особливості організації кредитних операцій банківських установ. Процес базується на ретельному аналізі попереднього досвіду, визначенні оптимальних параметрів кредитної політики, розробці чітких правил та процедур, затвердженні ефективної методики оцінки кредитоспроможності та забезпеченні узгодженості дій на всіх рівнях організації. Постійний моніторинг кредитного портфелю та робота з проблемними кредитами є невід'ємними складовими цього процесу.

3. Надано фінансово-економічну характеристику діяльності АТ КБ «Приватбанк». Організація показує зміщення пріоритетів у структурі активів, нарощуючи інвестиції в державні цінні папери (ОВДП) з 140,2 млрд грн до 255,7 млрд грн за 2019-2023 рр., що перевищує темпи зростання кредитного портфелю. Банк нарощує ліквідність, про що свідчить збільшення грошових коштів та їх еквівалентів з 28,6 млрд грн до 79,6 млрд грн, що створює потенційні ризики неефективного використання ресурсів. АТ КБ

«Приватбанк» демонструє високу ефективність використання ресурсів з рентабельністю власного капіталу на рівні 52,95% у 2023 році, що свідчить про правильність обраної стратегії розвитку та здатність банку генерувати значні прибутки для акціонерів.

4. Проаналізовано кредитний портфель АТ КБ «Приватбанк». Протягом 2019-2023 рр. він відображає збалансований підхід банку до кредитування, орієнтацію на різні категорії позичальників та ефективність управління ризиками. Структура кредитного портфелю за типом продукту станом на 2023 рік характеризується домінуванням кредитів та дебіторської заборгованості за фінансовим лізингом (61,82%), а також значною часткою кредитів фізичним особам у формі кредитних карток (19,82%). Динаміка резервів під знецінення кредитів та оцінка якості кредитного портфелю свідчать про позитивні зрушення у кредитній діяльності банку, зокрема зниження рівня кредитного ризику та підвищення частки чистого кредитного портфелю як для корпоративних, так і для роздрібних кредитів.

5. Досліджено зарубіжний досвід ринку кредитних послуг. Ефективне функціонування цього сектору забезпечується через поєднання різноманітних продуктів, розвиненої інфраструктури, дієвого регулювання та впровадження інновацій. Значна увага приділяється підвищенню фінансової грамотності населення, діяльності кредитних бюро та установ із захисту прав споживачів, а також розвитку альтернативних форм кредитування. Застосування цих підходів та врахування передового досвіду може сприяти модернізації та зміцненню кредитного ринку в Україні.

6. Виділено проблеми та перспективи розвитку кредитного ринку в Україні. Він характеризується значними викликами, такими як високі відсоткові ставки, недосконала система захисту прав кредиторів та недостатня фінансова обізнаність громадян. Велика частка проблемних кредитів, труднощі з доступом до довгострокових ресурсів та недорозвиненість інфраструктури кредитного ринку також стримують його розвиток. Майбутнє кредитного ринку України передбачає поетапне здешевлення кредитів завдяки

скороченню облікової ставки НБУ, подальший розвиток технологій та обмежену фінансову підтримку з боку держави через складні економічні умови, спричинені війною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамчук Л., Костюк К. Вплив кредитної політики на якість кредитного портфеля банківських установ. *Scientific Collection «InterConf+»*. 2022. №27 (133). С.101-107
2. Банки активізували кредитування бізнесу та населення. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-aktivizovali-kredituvannya-biznesu-ta-naselennya--zvit-pro-finansovu-stabilnist> (дата перегляду: 13.06.2024).
3. Банки очікують зростання кредитування та вперше з початку повномасштабної війни прогнозують підвищення якості портфеля. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-ochikuyut-zrostannya-kredituvannya-ta-vpershe-z-pochatku-povnomasshtabnoyi-viyni-prognozuyut-pidvischennya-yakosti-portfelya--opituvannya-pro-umovi-bankivskogo-kredituvannya> (дата перегляду: 13.06.2024).
4. Боднар О. А., Тішечкіна К. В., Іваненко Г. Ю., Тарасенко В. П. Управління та засоби мінімізації кредитного ризику банку. *Modern Economics*. 2019. № 15. С.21-26.
5. Вербовенко І. В., Жарікова О. Б. Управління кредитним портфелем банку. Науково-редакційна колегія. 2022. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u207/zbirnik_tez_krugliy_stil_bss_19.12.2022_1.pdf#page=13 (дата перегляду: 14.11.2023).
6. Відновлення триває: ситуація в економіці та фінансових ринках. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/598551_vidnovlennya_trivaie_situatsiya.html (дата перегляду: 13.06.2024).
7. Вовчок Я. І. Трансформація політики управління кредитним портфелем банку в сучасних умовах. Редакційна колегія. 2022. URL: https://science.btsau.edu.ua/sites/default/files/tezy/tezy_econ_17.11.22.pdf#page=31 (дата перегляду: 14.11.2023).

8. Волкова В. В., Власенко О. С. Підвищення якості кредитного портфеля як чинник мінімізації кредитного ризику банку. *Економіка і організація управління*. 2021. С. 76-85.
9. Дейнека О. В., Гапонько О. Ю., Москаленко А. О. Ієрархічна структура управління портфельним кредитним ризиком банку // *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–20 листопада 2020 р. Суми : Сумський державний університет, 2020. С. 25-28
10. Добровольська О. В., Йолтухівський В. М. Ліквідне забезпечення як запорука якісної кредитної політики комерційного банку: практичний аспект. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/5957> (дата перегляду: 14.11.2023).
11. Добровольська О. В., Качула С. В., Льовкіна А. С. Фінансовий менеджмент кредитного ризику як запорука безпеки кредитної діяльності банку. *Ефективна економіка*. Дніпровський держ. аграрн. у-нт. 2022. № 2. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/7082> (дата перегляду: 14.11.2023).
12. Доценко І. О., Доценко В. В., Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 12 (1) . 2017. С.94-98.
13. Доценко І. О., Доценко В. В., Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. – 12 (1) . – 2017. – С.94-98.
14. Дуброва Н. П. Формування системи управління кредитною політикою банку. *Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці*. 2021. С. 138-145.

15. Зверук Л. А., Лисенко Т. С. Управління кредитною діяльністю банківських установ: сутність, практика, напрями вдосконалення. *Бизнес Інформ.* 2019. №1 (492). С.349-357.

16. Звіт за 2023 р. URL: <https://static.privatbank.ua/files/Richnyu+zvit+za+2023.pdf> (дата перегляду: 13.06.2024).

17. Згруповані балансові залишки (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/aggregation_2023-05-01.xlsx (дата перегляду: 13.06.2024).

18. Кількість структурних підрозділів банків (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Kil_pidr_2024-04-01.xlsx (дата перегляду: 13.06.2024).

19. Консолідований річний звіт за 2023 р. URL: <https://static.privatbank.ua/files/Konsolidovanyu+richnyu+zvit+za+2023.pdf> (дата перегляду: 13.06.2024).

20. Кредити в Приватбанку. URL: <https://privatbank.ua/kredyty> (дата перегляду: 13.06.2024).

21. Кредитування населення: на що очікувати. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/kredituvannya-naselennya-na-sho-ochikuvati/> (дата перегляду: 13.06.2024).

22. Миськів Г. Функціонування та розвиток кредитного ринку України: теорія, методологія, практика: монографія. *Львів: «Растр-7».* 2015. 360 с.

23. Мікrokредити в Україні: чому ринок потребує змін. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/945991.html> (дата перегляду: 13.06.2024).

24. Облікова політика. URL: https://static.privatbank.ua/files/acpbua/Separate%20UKR_PB%202016.pdf (дата перегляду: 13.06.2024).

25. Оборотно-сальдовий баланс банків (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/OSB_bank_2023-05-01.xlsx (дата перегляду: 13.06.2024).

26. Оборотно-сальдовий баланс. URL: https://static.privatbank.ua/files/Оборотно-сальдовий%20баланс%20банку%20АТ%20КБ%20ПРИВАТБАНК%20за%20с-таном%20на%2001.05.2023.pdf?_gl=1*goqril*_ga*MTU4NDQxMjM1OS4xNjg1MDIzMDIz*_ga_C7N2L9YU9*MTY4NjA4MjIwMy42LjEuMTY4NjA4MzMyNy42MC4wLjA (дата перегляду: 13.06.2024).
27. Омельченко О. В., Король Р. М. Аналіз кредитної політики банку в умовах економічної нестабільності на прикладі АТ «Ощадбанк». *Подільський науковий вісник*. 2021. С. 24-29.
28. Омельченко О. В., Король Р. М. Аналіз кредитної політики банку в умовах економічної нестабільності на прикладі АТ «Ощадбанк». *Подільський науковий вісник*. 2021. С. 24-29.
29. Основні показники діяльності банків України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Indicators_Banks_2023-08-01.xlsx (дата перегляду: 13.06.2024).
30. Павленко Л. Д., Кожушко І. О. Удосконалення управління кредитним ризиком банку на основі систематизації ризик-факторів. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи*. 2021. С. 94-97.
31. Похилько С. В., Новіков В. М. Аналіз існуючих підходів щодо управління та мінімізації кредитного ризику банку. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2019. № 1. С. 53-63.
32. Ровенська В. В., Киркач В. Е. Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. №1 (55). С.103-108.
33. Семенча І. Є. Ефективне управління кредитною діяльністю банку: системний погляд професійного менеджера. *Інфраструктура ринку*. 2019. №34. С.291-297.
34. Чи реанімується в Україні іпотечне кредитування. URL: <https://finclub.net/ua/projects/kruglye-stoly/chy-reanimuietsia-v-ukraini-ipotechno-kredytuvannia.html> (дата перегляду: 13.06.2024).

35. Як розвивається іпотечне кредитування під час війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/03/8/710873/> (дата перегляду: 13.06.2024).

36. Best Financial Innovations 2024. URL: <https://gfmag.com/banking/best-financial-innovations-2024/> (дата перегляду: 13.06.2024).

37. Future of Personal Loans: Trends & Innovations. URL: <https://www.aubank.in/blogs/future-of-personal-loans-trends-innovations> (дата перегляду: 13.06.2024).

38. Loan Innovations: A Look into the Future of Business Funding. URL: <https://www.psbloansin59minutes.com/knowledge-hub/loan-innovations-future-business-funding> (дата перегляду: 13.06.2024).

39. LoanTech.top / Bright Future Loans Ltd. URL: <https://www.fca.org.uk/news/warnings/loantechtop-bright-future-loans-ltd> (дата перегляду: 13.06.2024).

40. The evolution of digital lending: trends and innovations. URL: <https://www.glance.cx/blog/the-evolution-of-digital-lending-trends-and-innovations> (дата перегляду: 13.06.2024).

41. The New Age of Consumer Lending: Innovative Practices Transforming Personal Finance. URL: <https://medium.com/@garypryor/the-new-age-of-consumer-lending-innovative-practices-transforming-personal-finance-2969db920a04> (дата перегляду: 13.06.2024).